

Opgesteld namens het PTO-R, door de werkgroep beleidskader IPGA-R,
ten behoeve van het directeurenoverleg en de stuurgroep veiligheid en zorg.

Quickscan radicalisering Amsterdam

Versie 3, 13 februari 2020

Inleiding

Ter onderbouwing van beleidskeuzes voor de doorontwikkeling van de IPGA-R heeft de werkgroep die die keuzes voorbereidt, deze quickscan opgesteld. De quickscan geeft een beeld van wat de kernpartners van de IPGA-R weten over radicalisering in Amsterdam. Het stuk staat in dienst van het proces om de IPGA-R door te ontwikkelen. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van OM, Politie, NCTV, WPI, het ACVZ en OOV.

Het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN) nummer 51 (december 2019), dat is opgesteld door de NCTV, is richtinggevend om het Amsterdamse beeld te omschrijven. Het trendbeeld uit het DTN geeft tevens richting aan de Amsterdamse beleidsmatige inzet op radicalisering en extremisme en duiding aan Amsterdamse fenomenen.

DTN 51

Het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland van de NCTV is een globale analyse van radicalisering, extremisme en de nationale en internationale terroristische dreiging tegen Nederland, en tegen Nederlandse belangen in het buitenland. Het beeld is een trendrapportage waarin de voornaamste dreigingsontwikkelingen op hoofdlijnen worden geschetst. Met de NCTV is geregeld contact over wanneer nationale trends een lokale component hebben.

De NCTV beoordeelt in DTN 51 de terroristische dreiging in Nederland als ‘aanzienlijk’: een aanslag is voorstelbaar.¹ Dit hoofdstuk is een samenvatting van dat DTN. De acute dreiging van ISIS is afgezwakt, maar ISIS en al Qa’ida houden wel de intentie om aanslagen in westerse landen te plegen. De voorstelbare dreiging komt vooral van eenlingen, zowel van jihadisten als van rechts-extremisten. Maar de situatie is onvergelijkbaar met de ernst en omvang van aanslagen in de periode 2015-2017. De belangrijkste zorgen heeft de NCTV over Terugkeerders, de Jihadistische beweging, Salafistische aanjagers in het informeel onderwijs en Rechts- Terrorisme.

Dreiging van terugkeerders

De ontwikkelingen in Noord-Syrië volgend op de inval van Turkije kunnen op termijn de dreiging van ISIS doen toenemen. De kans bestaat dat ISIS gebruik maakt van de situatie om te hergroeperen. Verder is het mogelijk dat ISIS-leden ontsnappen uit detentie en ongecontroleerd terugkeren naar West-Europa waar ze een dreiging kunnen vormen. Het gaat hier om terugkeerders die jarenlang bij ISIS zijn gebleven en zijn blijven vechten totdat ISIS militair werd verslagen. Van toekomstige terugkeerders kan een dreiging uitgaan. Zij hebben in veel gevallen lang bij terroristische groepen verbleven en strijdervaring opgedaan. Daar hebben ze vaak excessief geweld meegemaakt en zijn ze onderwezen in de jihadistische geweldsideologie. Ook hebben ze waarschijnlijk ervaring met wapens en explosieven opgedaan. Ook van vrouwelijke jihadisten gaat een potentiële dreiging uit. Er zijn

---

¹ Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid, *Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 51*, december 2019.

enkele gevallen bekend van vrouwen die betrokken waren bij aanslagdreiging in Europa. Daarnaast gaat er een indirecte dreiging uit van vrouwen in jihadistische netwerken. Zo kunnen zij ondersteunende taken verrichten, hun kinderen met jihadistisch gedachtegoed indoctrineren, geld inzamelen ten behoeve van de jihadistische strijd en propaganda produceren en verspreiden. Terugkeerders zullen worden aangehouden en waar mogelijk vervolgd door het OM en zijn in beginsel gedetineerd voordat zij terugkeren in de samenleving.

Op 22 november 2019 oordeelde het Haagse gerechtshof in hoger beroep dat de overheid zich niet actief hoeft in te spannen om 56 kinderen van ISIS-vrouwen naar Nederland te halen. Door deze uitspraak lijkt het onwaarschijnlijk dat op korte termijn een grote groep vrouwen en kinderen vanuit Syrië naar Nederland komt.

Jihadistische beweging Nederland

De belangrijkste terroristische dreiging blijft volgens de NCTV uitgaan van jihadisten, vooral van aanhangers van ISIS. De Nederlandse jihadistische beweging is in heroriëntatie, mist charismatische leiders en ondervindt de negatieve gevolgen van overheidsdruk. Maar de dreiging die voortkomt uit de aanwezigheid van jihadisten in Nederland blijft aanwezig.

De jihadistische beweging manifesteert zich al enkele jaren slechts zelden in de publieke ruimte stelt de NCTV. Diverse netwerken hebben moeite met het opzetten van duurzame activiteiten. Sommige jihadisten aarzelen om zich door activiteiten of het innemen van een leidende rol op de voorgrond te plaatsen uit angst teveel in de aandacht van de autoriteiten te komen. Overheidsmaatregelen hebben steeds meer effect op de beweging. Vooral repressieve maatregelen, zoals arrestaties en veroordelingen, enkelbanden, contact- en gebiedsverboden hinderen jihadisten met name op de korte termijn in hun onderlinge contact en activiteiten. De druk van de overheid bedreigt de samenhang en daadkracht, en vermindert mogelijk de aantrekkelijkheid van het jihadisme voor nieuwe aanwas, aldus het DTN.

Salafistische invloeden op informeel onderwijs

De meest zorgelijke ontwikkeling ziet de NCTV in salafistische aanjagers die stelselmatig onverdraagzaam, anti-integratief en antidemocratisch gedachtegoed overdragen in het buitenschoolse religieuze onderwijs en daarmee onder kinderen en jeugd. In de praktijk betekent dit dat een onbekend aantal Nederlandse kinderen van jongs af aan te horen krijgt dat een moslim zich dient 'af te keren' van of 'haat' dient te koesteren tegen niet-moslims, andersdenkende moslims, de Nederlandse samenleving en de democratische rechtsorde. AIVD en NCTV signaleerden eerder dat deze salafistische dogma's, indien actief uitgedragen onder kinderen en jongeren, op termijn kunnen leiden tot radicalisering en eventueel tot ontvankelijkheid voor jihadistisch extremisme. Vanuit dit perspectief schatten AIVD en NCTV de activiteiten van salafistische aanjagers in als dreiging tegen de democratische rechtsorde en daarmee als een dreiging voor de nationale veiligheid.

Rechts-terrorisme

Een rechts-terroristische aanslag door een eenling in Nederland is voorstelbaar. Deze inschatting is vooral gebaseerd op de mogelijkheid dat een Nederlandse (internet-) eenling radicaliseert en tot een rechts-extremistisch geïnspireerde geweldsdaad overgaat. Rechts-extremistische groepen in Nederland zijn marginaal en vooralsnog gewelddoos. Rechts-terroristisch geweld in andere Europese

landen vertaalt zich niet automatisch in aanslagen in Nederland maar kan wel inspireren tot copy-cat gedrag.

Ook Nederlanders zijn volgens het DTN actief op internetfora zoals 4Chan, 8kan en EndChan waarop, naast heel veel andere content, volop rechts-extremistische content wordt gedeeld. Er is op dit moment geen beeld van eventuele betrokkenheid van Amsterdammers hierbij. Ook in Nederland zijn er signalen over radicaliserende personen met rechts-extremistische oriëntatie. Het kan mede daarom niet worden uitgesloten dat daardoor een Nederlandse eenling al dan niet via internet radicaliseert en tot een terroristische daad overgaat.

Polarisatie en extremisme

Verdeeldheid in de samenleving houdt de potentie om de openbare orde te verstoren.

Actievoerders organiseren zich rondom uiteenlopende thema's. Anti-overheidssentimenten spelen een rol bij enkele grootschalige protesten. In sommige gevallen ontspoot activisme in het gebruik van geweld door een klein deel van de actievoerders. Hierbij geldt een onderscheid tussen terroristisch geweld of geweld dat de openbare orde verstoort. Vaak is dit type geweld ook gespeend van ideologische drijfveren. Door de toenemende polarisatie in de samenleving is de kans ook steeds groter dat (kwetsbare) personen (online) in aanraking komen met radicaal en extremistisch gedachtegoed en mogelijk zelfstandig radicaliseren. Online ziet de politie dat discussies aangaande verschillende thema's harder worden, waarbij de indruk is dat de samenleving meer polariseert.

Geweld tegen bijeenkomst Kick Out Zwarte Piet

Dat het opkomen voor het 'eigene' rond een kinderfeest als Sinterklaasfeest zelfs kan leiden tot openlijke geweldpleging tijdens een vergadering werd vrijdagavond 9 november in Den Haag zichtbaar. De achtergrond van de tientallen voorstanders van Zwarte Piet die daar een bijeenkomst van Kick Out Zwarte Piet (KOZP) met veel geweld verstoorden is nog onbekend. Deze actie kan niet los worden gezien van boze gevoelens van ontevreden burgers tegenover de gemeente Den Haag, welke bij de organisatie van de intocht had geopperd om, in lijn met de nationale intocht, louter roetveegpieten te gebruiken.

Klimaatactivisme

Het elan van buitenlandse protestbewegingen, met name in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland waar soms duizenden personen op de been gebracht worden, woelt het Nederlandse klimaat-activistische landschap drastisch om. Internationaal geïnspireerde bewegingen kennen in Nederland een nieuwe aanwas van enkele honderden actievoerders, die op legale wijze, bijvoorbeeld via demonstraties, politiek- en maatschappelijk urgentiebesef voor klimaatverandering willen aanwakkeren. Deze aanwas komt grotendeels vanuit (internationale) studenten en jongeren die niet eerder politiek actief waren. Daarnaast manifesteren activistische bewegingen zich middels, wat zij noemen, 'geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid'. Grootschalige blokkades door Extinction Rebellion in Amsterdam tijdens een internationale actieweek van 7 oktober 2019 laten zien hoe dergelijke bewegingen zich uitspreken tegen geweld, maar wel actief bereid zijn de openbare orde te verstoren, de wet te overtreden en gearresteerd te worden.

Anti-overheidssentimenten spelen rol bij protesten tegen beleid

In de afgelopen periode hebben sterke anti-overheidssentimenten een rol gespeeld bij verschillende, soms grootschalige protesten tegen onderdelen van het overheidsbeleid, zoals die van boeren en

bouwers. Gekende extremistische groepen proberen, op weinig succesvolle wijze, aansluiting te vinden bij deze manifestaties. Vergelijkbare anti-overheidsstemmingen kwamen eerder voor bij protesten tegen de komst van windmolenparken. Actievoerders met uiteenlopende achtergronden zijn verbonden door een gezamenlijk belang. De verbinding wordt niet gevonden in een ideologische overtuiging, maar in persoonlijke belangen, lokale 'Not In My Backyard' (NIMBY) sentimenten en een verstoorde verhouding tussen bestuur en burger. Een ervaren gebrek aan dialoog en belangenbehartiging voedt sentimenten tegen de nationale overheid en versterkt de behoefte om, via alternatieve kanalen van onderop, verzet te organiseren.

Amsterdams Beeld²

Het Amsterdamse Beeld is gebaseerd op door kernpartners van de IPGA-R waargenomen trends en een analyse van de casuïstiek van de IPGA-R. Omwille van de leesbaarheid is de structuur van het DTN gevolgd. Op het onderdeel Polarisation en Extremisme is momenteel geen Amsterdamse aanvulling beschikbaar, het beeld dat de NCTV schetst doet recht aan de Amsterdamse situatie.

Terugkeerders

4.1.4

Op 7 oktober 2019 schreef NRC Handelsblad over de Amsterdamse ^{5.1.2,e}, die tweemaal is uitgereisd en onder slechte omstandigheden en in zorgwekkende toestand in het Syrische kamp Al-Hol vast zit. Dit leidde tot veel aandacht voor en kritiek op de Amsterdamse aanpak radicalisering in voorgaande jaren, en kreeg bredere nationale media-aandacht. Naar aanleiding hiervan heeft de gemeenteraad meermaals de Burgemeester gevraagd zich in te spannen in ieder geval kinderen van uitreizigers naar Nederland te halen. De gemeente neemt hier echter geen rol in. In Amsterdam zijn onder verschillende groepen onrust en zorgen over Amsterdammers die in buitenlandse kampen verblijven, wat kan leiden tot onvrede bij nieuwe berichtgeving in de media. In eind 2018 en begin 2019 zijn er bedreigingen geuit aan het adres van de woordvoerder van de Nasr moskee. Zo is er een handgranaat geplakt op zijn brievenbus. ^{5.1.2,c}

5.1.2,c

² Dit stuk is gebaseerd op interne documenten zoals Kwartaalmonitor, *Quickscan noodzaak inzet preventieve maatregelen tegen extreemrechtse groeperingen*. Programmteam Radicalisering & Extremisme. Interne memo, November 2019. *Beeld Radicalisering #1*, december 2019. Programmteam Radicalisering & Extremisme. Hiernaast is het beeld aangevuld met informatie uit gesprekken met kernpartners en anderen, artikelen in de media en social media-berichten. Voor veel van de informatie geldt dat deze 'zacht' is, en voor het gehele beeld geldt dat op elk gegeven moment nieuwe informatie of inzichten kunnen leiden tot een bijstelling.

5.1.2,c

5.1.2,i

Jihadistische beweging

Veruit de meeste personen in de iPGA-R zijn opgenomen vanwege signalen van jihadistisch extremisme: 49 van de 54 personen. Hiervan zijn er 8 momenteel uitgereisd en 8 gedetineerd. 33 van deze personen bevinden zich voor zover bekend dus in de stad. Ook de meldingen die binnenkomen bij het Meld- en Adviespunt Radicalisering betreffen grotendeels zorgen over mogelijk jihadistisch gedachtegoed of radicaal gedrag. Er is op het moment geen netwerkanalyse beschikbaar van personen die zich in de aanpak bevinden, waardoor niet te zeggen valt of er sprake is van een beweging in Amsterdam.

5.1.2,i

5.1.2,i

4.1.4 - Casuïstiek

4.1.4 - Casuïstiek

Opsporing en vervolging

4.1.4 - Casuïstiek

³ <https://www.parool.nl/amsterdam/verdachte-van-plaatsen-handgranaat-nasr-moskee-aangehouden~b12a3d90/>

Families

4.1.4 - Casuïstiek

Salafistische invloeden in het (informeel) onderwijs

5.1.2,i

5.1.2,i

. Het NRC stelde in april 2017 dat meer dan de helft van alle Marokkaanse moskeeën in Amsterdam onder invloed zouden staan van salafisten. De gemeente heeft hier geen overzicht op en neemt op dit moment, anders dan de NCTV, geen stelling in over eventuele onwenselijkheid van dit gedachtegoed.

Naar aanleiding van een passage in het jaarverslag van de AIVD over ‘radicale invloed binnen het onderwijs’ verrichtten NRC en Nieuwsuur onderzoek naar salafistische invloeden op informeel (buitenschools) en regulier onderwijs.⁴ In een uitzending van 10 september 2019 en rapportages over buitenschools onderwijs bevestigen NRC en Nieuwsuur een aantal zorgelijke elementen en ontwikkelingen die al langer door AIVD en NCTV zijn gesignaleerd. De meest zorgelijke ontwikkeling is dat salafistische aanjagers stelselmatig onverdraagzaam, anti-integratief en antidemocratisch gedachtegoed overdragen in het buitenschoolse religieuze onderwijs en daarmee onder kinderen en jeugd. In de praktijk betekent dit dat een onbekend aantal Nederlandse kinderen van jongs af aan te horen krijgt dat een moslim zich dient ‘af te keren’ van of ‘haat’ dient te koesteren tegen niet-moslims, andersdenkende moslims, de Nederlandse samenleving en de democratische rechtsorde. In het onderzoek van NRC en Nieuwsuur worden negen Amsterdamse instellingen genoemd. De gemeente zelf heeft geen inzicht in de aard en omvang van informele Salafistische scholing.

5.1.2,i

Cornelius Haga Lyceum

In het voorjaar van 2019 werden zorgen van de AIVD ten aanzien van het Cornelius Haga Lyceum in Amsterdam openbaar. Deze zorgen betroffen zowel ‘richtinggevende’ personen die binnen de school actief zijn, als salafitische aanjagers die in en rond de school actief zijn. 5.1.2,i

5.1.2,i

Rechts-extremisme

Sinds de vluchtelingencrisis in 2015 hebben extreemrechtse groepen meer zelfvertrouwen gekregen om in de openbaarheid te treden. Dit heeft te maken met destijds groeiend verzet tegen de

⁴ Deze paragraaf is overgenomen uit DTN 51.

huisvesting van asielzoekers, statushouders en in Amsterdam uitgeprocedeerde asielzoekers onder de bevolking. Daarnaast is er in de landelijke en lokale politiek meer dan voorheen ruimte voor standpunten die dicht bij die van de extreemrechtse partijen liggen. In Amsterdam geldt bovendien dat de tegenreactie van extreem-links aan kracht heeft ingeboet.

4.1.4 - Casuïstiek

4.1.4 - Casuïstiek

Spreiding

Er zijn geen signalen dat zich in bepaalde stadsdelen specifieke netwerken van deze personen bevinden, en evenmin zijn er zogenoemde sleutellocaties of pleisterplaatsen van aanhangers bekend. Het aantal aanhangers lijkt hier ook te gering voor. Bij grotere betogingen komen deelnemers voornamelijk van buiten Amsterdam, en dit geldt zeer mogelijk ook voor de kleinere betogingen. Er is geen duidelijke manifestatie van 'Amsterdamse' extreemrechtse groeperingen, maar Amsterdam trekt als hoofdstad wel personen uit het land om hier te komen betogen.

Demonstraties

In de laatste paar jaar hebben Pegida, Voorpost en Rechts in Verzet in Amsterdam meerdere keren en op meerdere locaties gedemonstreerd. Bijna altijd geldt dat de demonstranten zich grotendeels aan de regels houden en er lijkt nauwelijks tot geen geweldsbereidheid te zijn. De voornaamste bedreiging van de openbare orde lijkt uit te gaan van confrontaties met antifascistische tegendemonstranten. Er is hier wel een verandering opgetreden. Voorheen was het extreemlinks dat gewelddadig optrad tegen rechts, waarbij rechts om bescherming vroeg. De houding van rechts lijkt te zijn veranderd in één waarbij zij niet langer wegrennen, maar juist de confrontatie aangaan. Mogelijk omdat zij zich sterker voelen doordat zij in aantal zijn toegenomen en de maatschappelijke 'wind mee'.

Incidenten

Naast de demonstraties zijn er enkele incidenten geweest met groot bereik in de (sociale) media, zoals de kraak in de Rudolph Dieselstraat in 2018 waar rechtse activisten een woning huurden naast een door de We Are Here-groep gekraakt pand, waar een gewelddadige reactie vanuit extreem-links op volgde. In 2018 werd een onthoofde pop op de bouwplaats van een moskee neergelegd.

5.1.2.1

5.1.2.1

Het CIDI noemt in haar Monitor Antisemitische Incidenten 2018 24 voorvallen van antisemitische uitingen, geweld of vernielingen in Amsterdam of met betrekking tot Amsterdammers.⁵ Hierbij gaat het om gemelde scheldpartijen op straat, maar ook om aangebrachte hakenkruizen op bijvoorbeeld de Joodse begraafplaats in Amsterdam Oost. Tijdens de jaarwisseling van 2017 op 2018 zijn de ruiten bij het Joodse centrum Chabad aan de Albert Cuypstraat ingeslagen.

Linksextremisme, milieu-extremisme en meer.

Het beeld van andere vormen van radicalisering en extremisme in Amsterdam is zeer beperkt. Demonstraties door bijvoorbeeld Extinction Rebellion of KOZP vallen niet zomaar te koppelen aan extremisme, en er is onvoldoende inzicht in activiteiten van groepen waarbinnen radicaliserende personen zich kunnen bewegen om een beeld van linksextremisme of milieu-extremisme te

⁵ Stichting Centrum Informatie en Documentatie Israël, Monitor antisemitische incidenten 2018.

schetsen. In de IPGA-R zit op dit moment één persoon vanwege dierenextremisme. Bij het Meld- en Adviespunt Radicalisering zijn in 2019 twee meldingen binnengekomen over dieren/milieu, die echter niet hebben geleid tot opname in de aanpak.

Hiernaast leven er zorgen over demonstraties rondom andere thema's zoals bijvoorbeeld de politieke situatie in Iran of spanningen tussen Turken en Koerden. Hoewel deze niet zomaar te koppelen zijn aan extremisme, leveren deze thema's wel spanningen op in de stad.